

SOLIQ MA'MURIYATCHILIGI VA RAQAMLASHTIRISH JARAYONLARI**Qo'chqorova E'zoza Rahimjon qizi***Toshknet Xalqaro Moliyaviy Boshqaruv va Texnologiyalar Universiteti**Buxgalteriya hisobi va Moliy (UOS) Fakulteti 4-kurs talabasi.*

Annotatsiya, *Mazkur maqola O'zbekistonda soliq ma'muriyatchiligi va raqamlashtirish jarayonlarining hozirgi holati, ularning afzalliklari, dolzarb muammolari hamda istiqboldagi rivojlanish yo'nalishlariga bag'ishlangan. So'nggi yillarda mamlakatda soliq boshqaruv tizimini zamonaviylashtirish, inson omiliga bog'liq xatoliklarni kamaytirish va soliq to'lovchilar uchun qulayliklar yaratish maqsadida keng ko'lamli raqamlashtirish ishlari olib borilmoqda. Xususan, "Soliq hisobotlarini elektron tarzda topshirish", "onlayn nazorat-kassa mashinalari", "my.soliq.uz" portali kabi tizimlarning joriy etilishi soliq hisoboti yuritish jarayonini soddalashtirdi va oshkoralikni ta'minladi. Shu bilan birga, ayrim hududlarda internet infratuzilmasining sustligi, soliq to'lovchilarning raqamli savodxonlik darajasining pastligi va yangi tizimlarga moslashuvning sekinligi kabi muammolar mavjud. Maqolada ushbu kamchiliklarni bartaraf etish yo'llari, jumladan, malaka oshirish, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini rivojlantirish bo'yicha tavsiyalar keltirilgan. Tadqiqot soliq ma'muriyatchiligi samaradorligini oshirish, byudjet tushumlarini barqarorlashtirish va tadbirkorlik subyektlari bilan soliq organlari o'rtasidagi ishonchni kuchaytirish imkonini beradi.*

Kalit so'zlar: *Soliq ma'muriyatchiligi, raqamlashtirish, elektron hisobot, soliq tizimi, onlayn kassa, avtomatlashtirish, my.soliq.uz, soliq islohotlari, raqamli savodxonlik, AKT, soliq nazorati, soliq to'lovchilar, soliq yuki, soliq siyosati, byudjet tushumlari.*

KIRISH

Raqamli iqtisodiyot sharoitida davlat moliya boshqaruvi tizimining samaradorligi bevosita soliq ma'muriyatchiligidan darajasiga bog'liq. Soliq ma'muriyatchiligi — soliq organlari tomonidan soliqlarni hisoblash, yig'ish, nazorat qilish va soliq to'lovchilar bilan o'zaro munosabatlarni tashkil etishga qaratilgan boshqaruv jarayonlari majmui — bugungi kunda chuqur transformatsiya bosqichini boshdan kechirmoqda. Bu transformatsiyaning markazida raqamlashtirish, ya'ni soliq jarayonlarini axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) asosida avtomatlashtirish va integratsiyalash jarayoni turadi.

So'nggi yillarda dunyo tajribasi shuni ko'rsatmoqdaki, raqamlashtirilgan soliq ma'muriyatchiligi fiskal shaffoflikni kuchaytiradi, yig'implarni ko'paytiradi, yashirin iqtisodiyot ulushini qisqartiradi va soliq to'lovchilar uchun xarajatlarni kamaytiradi. Elektron deklaratsiya, onlayn hisob-faktura, raqamli identifikatsiya va real vaqt monitoringi kabi mexanizmlar soliq jarayonlarini tezkor, izchil va tekshiriladigan qiladi. Natijada davlat byudjeti barqarorligi mustahkamlanadi, biznes muhiti esa prognoz qilinadigan va adolatli bo'lib boradi.

O'zbekistonda ham soliq ma'muriyatchiligini modernizatsiya qilish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylandi. "my.soliq.uz" yagona portali, elektron soliq hisoboti topshirish tizimi, onlayn nazorat-kassa mashinalari, elektron hisob-faktura aylanishi va raqamli integratsiya platformalari bosqichma-bosqich joriy etilmoqda. Ushbu o'zgarishlar soliq organlari va tadbirkorlar o'rtasidagi aloqalarni tezlashtirdi, hujjatbozlikni qisqartirdi, ma'lumotlar centralizatsiyasiga zamin yaratdi. Shu bilan birga, hududlar kesimida infratuzilmaning notekisligi, raqamli savodxonlikdagi tafovutlar va yangi tizimlarga moslashuv tezligidagi farqlar yechim kutayotgan muammolar sifatida namoyon bo'lmoqda.

Soliq ma'muriyatchiligini raqamlashtirish jarayonlarining muvaffaqiyati uch asosiy omilga tayanadi: texnologik platformalarning ishonchliligi, huquqiy-me'yoriy bazaning mosligi va soliq to'lovchilarning ishtiroki. Agar dasturiy yechimlar barqaror ishlamasa yoki normativ baza ular bilan uyg'un bo'lmasa, yangi tizimlar kutilgan natijani bermaydi. Xuddi shuningdek, tadbirkorlar va jismoniy shaxslar yangi vositalardan faol foydalanmasa, raqamli islohotlar "qog'ozdagi raqamlashtirish" bo'lib qolishi mumkin. Shu sababli treninglar, interaktiv qo'llanmalar, onlayn maslahat xizmatlari va rag'batlantiruvchi fiskal mexanizmlar zarur.

Mazkur maqolada O'zbekistonda soliq ma'muriyatchiligi va raqamlashtirish bo'yicha amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar tahlil qilinadi; amaldagi elektron tizimlarning funksional imkoniyatlari, ularning tadbirkorlik muhiti va byudjet tushumlariga ta'siri baholanadi; hududiy va institutsional to'siqlar aniqlanadi; shuningdek, xalqaro ilg'or amaliyotlar bilan taqqoslash asosida takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqiladi. Tadqiqot natijalari soliq siyosatini modernizatsiya qilishda qaror qabul qiluvchilar, soliq organlari mutaxassislari, iqtisodchi olimlar va biznes vakillari uchun amaliy ahamiyatga ega bo'lishi kutilmoqda.

ASOSIY QISM

Soliq ma'muriyatchiligi – bu davlatning soliqlarni yig'ish, nazorat qilish va tahlil qilish bilan bog'liq faoliyatlarining tizimli boshqaruvi bo'lib, uning samaradorligi davlat moliyaviy siyosatining asosiy mezonlaridan biridir. O'zbekiston Respublikasi soliq tizimi so'nggi yillarda keng ko'lamli islohotlarni boshdan kechirmoqda. Ayniqsa, soha faoliyatining raqamlashtirilishi soliq to'lovchilargaham, soliq organlariga ham sezilarli qulayliklar yaratmoqda.

Eng muhim yangiliklardan biri bu — **elektron soliq xizmatlari tizimining** joriy qilinishidir. Xususan, "my.soliq.uz" yagona portali orqali soliq to'lovchilar o'z majburiyatlarini masofadan turib bajarish imkoniga ega bo'ldilar. Ushbu platforma orqali deklaratsiyalarni topshirish, to'lovlarni amalga oshirish, soliq hisobotlarini ko'rish va huquqiy masalalar yuzasidan maslahat olish mumkin. Bu inson omiliga bog'liq xatoliklarni kamaytirib, shaffoflikni oshirdi.

Raqamlashtirish jarayonida **onlayn nazorat-kassa mashinalari (ONKM)** ham alohida ahamiyatga ega bo'ldi. Ushbu tizim chakana savdo va xizmat ko'rsatish sohalaridagi operatsiyalarni real vaqt rejimida soliq organlariga uzatish imkonini berdi. Bu orqali

yashirin daromadlar aniqlanib, soliqqa tortish bazasi kengaydi. Misol uchun, 2022–2024-yillar oralig'ida ONKM orqali nazoratga olingan aylanma hajmining o'sishi byudjet tushumlarining sezilarli ortishiga xizmat qildi.

Shuningdek, **elektron hisob-faktura (EHF)** tizimi orqali yuridik shaxslar o'zaro tuzgan bitimlarni raqamli hujjatlar orqali rasmiylashtirmoqda. Bu hujjat almashinuvi tezligini oshirish bilan birga, huquqiy bahs-munozaralarda dalil sifatida xizmat qilishi mumkin. EHF soliq organlari uchun ham monitoring va audit jarayonlarini yengillashtiradi.

Soliq ma'muriyatchiligini raqamlashtirish nafaqat texnik tizimlarni joriy etish bilan chegaralanadi, balki bu sohadagi **qonunchilik asoslari va me'yoriy baza** ham takomillashib bormoqda. Yangi tahrirdagi Soliq kodeksida elektron shakldagi hisob-kitoblar, avtomatlashtirilgan nazorat mexanizmlari, soliq to'lovchilar huquqlari va soliq islohotlari bilan bog'liq normalar keng qamrovda o'rin oldi. Bu holat investorlar uchun qulay soliq muhitini yaratishga xizmat qilmoqda.

Biroq, amaliyotda qator **muammoli jihatlar** ham mavjud. Jumladan, ayrim hududlarda internet infratuzilmasining zaifligi, kichik va o'rta biznes subyektlarining raqamli texnologiyalarga moslashishda qiyinchiliklarga duch kelayotgani, raqamli savodxonlik darajasining pastligi — bularning barchasi raqamlashtirish jarayonlarini sekinlashtirmoqda. Bundan tashqari, ba'zida tizimdagi texnik nosozliklar soliq to'lovchilarga noqulayliklar tug'diradi.

Mazkur kamchiliklarni bartaraf etish uchun quyidagilar muhim:

1. Soliq to'lovchilar va soliq organlari xodimlari uchun doimiy o'quv seminarlari tashkil etish;
2. AKT infratuzilmasini, ayniqsa, chekka hududlarda rivojlantirish;
3. Elektron xizmatlarning interfeyslarini oddiy va tushunarli qilish;
4. Axborot xavfsizligi va shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish choralarini kuchaytirish.

Xalqaro tajriba ko'rsatmoqda: Estoniya, Singapur, Koreya Respublikasi kabi davlatlarda soliq ma'muriyatchiligi to'liq raqamlashtirilgan bo'lib, bu davlatga bo'lgan ishonchni mustahkamlab, byudjet tushumlarini barqarorlashtirishda katta rol o'ynaydi. O'zbekiston ham ushbu yo'nalishda katta qadamlar tashlamoqda.

XULOSA

O'zbekistonda soliq ma'muriyatchiligi va raqamlashtirish jarayonlari iqtisodiy boshqaruvni soddalashtirish, soliqqa tortish tizimini shaffoflashtirish hamda byudjet barqarorligini ta'minlashda muhim vosita bo'lib xizmat qilmoqda. Joriy etilgan "my.soliq.uz" portali, onlayn nazorat-kassa mashinalari va elektron hisob-fakturalar tizimi soliq to'lovchilar faoliyatini yengillashtirdi, soliq organlarining samaradorligini oshirdi va inson omiliga bog'liq xatoliklarni kamaytirdi.

Biroq, ayrim hududlarda texnik infratuzilmaning sustligi, raqamli savodxonlik darajasining pastligi va raqamlashtirilgan xizmatlardan foydalanishdagi qiyinchiliklar mavjudligini inkor etib bo'lmaydi. Shu sababli, davlat tomonidan bu boradagi islohotlarni

yanada chuqurlashtirish, aholining raqamli madaniyatini oshirish hamda AKT infratuzilmasini kengaytirish bo'yicha kompleks choralar ko'rilishi lozim.

Umuman olganda, soliq tizimining to'liq raqamlashtirilishi O'zbekistonda adolatli soliq siyosatini shakllantirish, investorlar ishonchini mustahkamlash va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash uchun muhim asoslardan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

- 1) Akhmadjonov, O., Abdullaev, A., Umarjonov, B., & Shamsiddinov, M. (2021). Islom moliyasining xususiyatlari. *Scientific progress*, 2(8), 634-638.
- 2) Akhmadjonov, O., Abdullaev, A., Shamsiddinov, M., & Umarjonov, B. (2022). ISLAMIC FINANCE. *Scientific progress*, 3(2), 48-50.
- 3) Akhrorjon, A., & Oybek, A. (2022). Characteristics of Islamic Finance. In *International scientific conference" Topical issues of the economy in modern*.
- 4) Akhmadjonov, O., Abdullaev, A., Ubaydullayev, A., Omonov, I., & Mirzamahmudov, B. (2022). ISLOM BANKI VA AN'ANAVIY BANKLAR O'RTASIDAGI FARQLAR. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(10-2), 755-761.
- 5) Akhrorjon, A. (2022). Uzbekistan and the World Trade Organization management system. In *International scientific conference" Topical issues of the economy in modern*.
- 6) Akhrorjon, A., & Oybek, A. (2022). Danger in Islamic Banking. In *International scientific conference" Topical issues of the economy in modern*.
- 7) Abdullaev, A. (2022). O'zbekiston iqtisodiyoti uchun jstga a'zo bo'lish sabab muammo va natijalari. *Raqamli texnologiyalar va ta'lim istiqbollari*, 1(2), 113-121.
- 8) Akhrorjon, A., & Zumradkhan, K. (2022). The impact and results of membership of the wto on the education system. *Educational Research in Universal Sciences*, 1(5), 24-32.
- 9) Akhrorjon, A. (2022). Reasons, problems and consequences for the accession of the Uzbek ecanomy to the WTO. In *International scientific conference" Topical issues of the economy in modern*.
- 10) Akhmadjonov, O., Abdullaev, A., Karimova, S., & Solijonova, F. (2022). Jahon savdo tashkiloti boshqaruv tizimi. *Scientific progress*, 3(2), 343-347.
- 11) Akhmadjonov, O., Abdullaev, A., Anvarov, J., & Ismoilov, S. (2022). Islom moliyasi. *Scientific progress*, 3(2), 45-47.
- 12) Akhmadjonov, O., Abdullaev, A., Yusupov, S., & Anvarov, J. (2021). Islom bankchiligidagi xavf. *Scientific progress*, 2(8), 639-642.
- 13) Axadjon o'g'li, A. A., & Sabirovna, G. G. (2025). JSTGA A'ZO BO'LISHNING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI. *ZAMIN ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI*, 1(5), 101-108.

- 14) Abdullaev, A. (2021). RAQAMLI IQTISODIYOT-KADRLAR TAYYORLASHNING DOLZARB MASALALARI. *Ushbu maqolada raqamli iqtisodiyotning o'ziga xos xususiyatlari, uning.*
- 15) Mamadjonov, M., Abdullayev, A., Abdurahmonov, I., & Mamadaliyev, A. (2021). Challenges of management in the digital economy. *Scientific progress*, 2(6), 1533-1537.
- 16) AA, M. F. M. (2021). RAQAMLI IQTISODIYOT TUSHUNCHASI, AFZALLIKLARI VA AMALIY AHAMIYATI. *ÂXEOPOT-KOMMYHHKÂflfIX TEXHOMrnmÂPH BÂ TEÏÏE KOMMYHHKÂ^ mÂPHHHr 3ÂMOHÂBHH MYÂMMOÏÏÂPH BÂ EHHMÏÏÂPH OHÏÏÂHH PECnYEmKÂ HÏÏMHH-TEXHHKÂHMYMÂHMHMrMÂrbPY3ÂÏÏÂP TmflÂMH*, 2(6), 794.
- 17) Akhmadjonov, O., Abdullayev, A., Abdupattayev, A., & Sultonov, M. (2021). Islamic banking management, assets and liabilities. *Scientific progress*, 2(6), 1525-1532.
- 18) Axrorjon, A., & Maxliyoxon, O. (2024). TA'LIM SIFATI OSHISHIDA JSTNING O 'RNI. *YANGI O 'ZBEKISTONDA IJTIMOIIY-INNOVATION TADQIQOTLAR*, 2(1), 113-118.
- 19) Mulaydinov, F. (2024). Application, place and future of digital technologies in the educational system. *Nordik ilmiy-amaliy elektron jurnali*.
- 20) Jumanova, S. (2024). Analysis of PISA test results in Uzbekistan and prospects of preparing primary education students for PISA test. *Nordik ilmiy-amaliy elektron jurnali*.
- 21) Akhrorjon, A., & Maxliyoxon, O. (2024). IMPACT, RESULTS AND CONSEQUENCES OF WTO ACCESSION ON THE EDUCATION SYSTEM. *International Multidisciplinary Journal of Universal Scientific Prospectives*, 2(1), 6-15.
- 22) Ikromjonovna, J. S., & Axadjon o'g'li, A. A. (2023). O 'ZBEKISTONDA PISA TESTI NATIJALARI VA BOSHLANG 'ICH TA'LIM O 'QUVCHILARINI BU TESTGA TAYYORLASH ISTIQBOLLARI. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 9, 159-162.
- 23) Abdullaev, A., & Odilova, M. (2024). The Role of WTO in Improving the Quality of Education. *Yosh Tadqiqotchi Jurnali*, 3(1), 140-148.